

חבל נחלתו

(או"ח סי' לד סעי' ו-ט) שמביא ומבאר את המקורות עפ"י הנסתר לרש"י ור"ת.
ז. בביאור הגר"א (או"ח סי' לד ס"א) כתב: "ומנהג כו'. וכן האריך בתשובת הרמב"ן סי' רל"ד להוכיח כרש"י גם מה שהקשה ר"ת על רש"י מש"ש קדש והיה כי יביאך מימין שמע כו' משמאל וישבה שם וכ' שם, וסוף דבר דעתנו כרש"י והרמב"ם ז"ל ועליהם אנו סומכין ועושין מעשה וכן היו נוהגין הר"י ז"ל והרמב"ן ז"ל ועושין מעשה בעצמן וכן עיקר"⁶.

להניח שניהם, נהגו הרבה להחמיר ולהניח אף כר"ת. ובהרבה חצרות חסידיות מניחים בקביעות אף תפילין של ר"ת⁵. והברכי יוסף (או"ח סי' לד ס"ק א) כתב: "לא יעשה כן אלא מי שמוחזק וכו'. מהר"ש הלוי בתשובה כ"י הביאה בספר יד אהרן, החמיר בזה, ואחריו החזיק הרב יד אהרן, עש"ב. ובמקומותינו רוב תופשי התורה וקצת בעלי בתים מניחין שתי זוגות ולא מיחזי כיוהרא". ועי"ש עוד בירורי הלכה עפ"י המקובלים בענין תפילין דר"ת, ועי' שו"ת חיים שאל (ח"א סי' א). ועי' ערוך השולחן

סימן ד

כהן פרמדיק

תשובה

א. הביא הבית יוסף (או"ח סי' קכח אות לו) "זכתב המרדכי בפרק הקורא את המגילה עומד (רמז תתיח) שהשיב רבינו שמשון בן אברהם על כהן שמל את התינוק ומת דנושא את כפיו, ולא דמי לכהן שהרג את הנפש דבפרק אין עומדין, דהתם מיירי במזיד כדכתיב ידיכם דמים מלא, ואפילו

שאלה

כהן שמקצועו פרמדיק¹, היינו, שהוא מטפל במקרי תאונות של מצבי סכנת נפשות, לעתים הוא טועה בטיפול והפצוע מת תחת ידו כתוצאה מטיפול שגוי, האם רשאי לשאת את כפיו? (עי' בספרי חבל נחלתו ח"ח סי' ד לענין כהן שהרג את הנפש).

5. בשו"ע הרב (הגר"ז) פסק כשו"ע שצריך להניח משום ספק בלבד.
 6. בספר 'כתר ראש' שכתובים בו דברים של ר' חיים מוולז'ין מסופר ששאל את הגר"א אם להניח תפילין של רבינו תם, וענה לו שאם ירצה להניח תפילין לפי כל השיטות יצטרך להניח עשרים וארבעה זוגות! ויש אומרים ששים וארבעה זוגות תפילין, והגר"א היה מניח רק את של רש"י.
 1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: אין לכהן להיכנס למקצוע זה אם יש אחרים.
- הערת המחבר: נלענ"ד, שכוונת הרב משום טומאת מת שאסורה לכהונה, עי' בסוף התשובה.

את כפיו.

ג. וכך כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קנח): "ובדבר כהן שנלקח לצבא בעת המלחמה והרג נפשות במלחמה, פשוט שכשר לישא כפיו, דהא מפורש באנטוהו להרוג שנושא כפיו כדאיתא בפר"ח הובא בבה"ט (או"ח סי' קכ"ח) ס"ק נ"ט ובמ"ב ס"ק קכ"ח אף שהתם הא היה הדין דיהרג ואל יעבור ועבר ע"ז משום דמכיון שהוא עכ"פ אנוס שלא נענש מקרא דולנערה לא תעשה דבר כדאיתא בתוס' יבמות דף נ"ד וברמב"ם פ"כ מסנהדרין ה"ב, יכול גם לישא כפיו. וא"כ כ"ש בנלקח לצבא שאדרבה היה מחוייב לילך לצבא כדין המלכות ולא עשה שום איסור, שרשאי וגם מחוייב לישא את כפיו והוא דבר פשוט וברור". ואם הגר"מ פיינשטיין התיר באנוס כש"כ באדם הפועל להצלת האדם וטעה.

ד. וכן ניתן ללמוד זאת משבועות (כו ע"א): "האדם בשבועה – פרט לאנוס. היכי דמי? כדרב כהנא ורב אסי כי הו קיימי מקמי דרב, מר אמר: שבועתא דהכי אמר רב, ומר אמר: שבועתא דהכי אמר רב. כי אתו לקמיה דרב, אמר כחד מינייהו. אמר ליה אידך: ואנא בשיקרא אישתבעי? אמר ליה: לבך אנטך". ועי"ש בתוספות הרא"ש שאין עליו לא עונש קרבן ולא מעונשי הגוף. וכאן הוא סבור שהוא עושה את המעשה הנכון להצלת האדם והתברר לו שטעה, ואם כן לבו אנוס ואין זה אף שוגג. אלא הוא התכוין לדבר מצוה, וידע עוד קודם שניגש לפצוע שאולי לא יצליח להועיל ולהציל.

ה. המשנה בקידושין (פ"ד מ"ד) מוסרת לנו: "טוב שברופאים לגיהנם". ומפרש רש"י: "טוב שברופאים לגיהנם – אינו ירא

אם תמצא לומר בשוגג שאני הכא דאיכיון לשם מצוה, ועוד מי יימר דכלו לו חדשיו, ועוד שמא הרוח בלבנתו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות פט"ז מהלכות תפילה (שם) וכן כתב רבינו ירוחם (נ"ג ח"ו כז): בשם רמ"ה". תשובה זו הובאה אף בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ח"ד, דפוס פראג, סי' א).

היינו הוא התכוין למצוה ויצאה תקלה באונס מתחת ידו, ועוד שמא התינוק היה בלאו הכי נפל (=לא כלו חודשיו), ועוד שמא גורמים נוספים גרמו למיתתו (=הרוח בלבנתו). ונראה ששלושת הטעמים הללו קיימים גם בעבודת פרמדיק. הוא מתכוין להציל חיים, לעתים מצב הפצוע בלאו הכי אינו קל והוא במצב פיקוח נפש, וגורמים נוספים שנעלמים מעיני המטפלים גרמו למיתתו.

וכן פסקו מהראשונים: הריקאנטי (סי' מ), כלבו (סי' קכה), נימוקי ר' מנחם מירזבורק.

ב. וכן פסק בשולחן ערוך (או"ח סי' קכח סל"ו): "מל תינוק ומת, נושא את כפיו; ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, כיון שלא נתברר הדבר, ישא את כפיו". וכן הסכימו האחרונים: הלבוש (סי' קכח סל"ו), הט"ז (ס"ק לג), המג"א (ס"ק נב), הגר"א, חיי אדם (ח"א כלל לב ס"ה), משנ"ב (ס"ק קלב). ועי' אליה רבה (סעי' סה ו-סו).

ולכן אף פרמדיק כהן שמנסה להציל את הנפש ובזמן קצר של הערכת הנפגע הוא עושה את הפעולות הנחוצות לפי דעתו וידיעותיו, ומשום מה הנפגע שבא להצילו מת תחת ידו, נראה שאין לו כל יד במיתתו. ואפילו אם טעה ולא טיפל בצורה הנכונה גם אז אינו בגדר כהן שהרג את הנפש אפילו לא באונס ויכול לשאת

חבל נחלתו

נהג כראוי הוסיף זכות לעצמו, כלשון הרמב"ן, ואם לאו – כבר קבעו חז"ל את מקומו. וכאן בפרמדיק שעוסק בהצלת חיים צריך להרגיש את כובד האחריות שלא לזלזל בשום מקרה ובשום תסמין.

ו. יש עוד הלכה שצריך פרמדיק כהן לזכור היטב והיא שאסור לו ליטמא למתים, ולכן אף שמצויה להתעסק ברפואת החולים שתחת ידו². אם הנפגע מת, ולא משנה מה גרם לכך, ואפילו לא נקבעה מיתתו ע"י רופא – הוא מצווה לעזוב את המקום, אם זה המצאות עם המת בחדר או במכונית, וכ"ש שאסור בכל פעולות של קשירת אברי המת או העברתו ממקום למקום. ומה שנצרך מחמת אונס ואינו יכול לצאת הרי הוא אנוס ופטור, כגון: חובש צבאי כהן שמפנה פצועים והרוגים ואינו יכול לעזוב את המקום בגלל תפקידו. אבל אם יכול שלא לבוא במגע עם המת או שלא להיות תחת אותו אוהל חייב לעזוב את המקום, ולא להוסיף טומאה על טומאתו³.

מסקנה

כהן שהוא פרמדיק אפילו מת נפגע תחת ידו מותר לשאת את כפיו, וצריך לפרוש מטומאת המת כמה שיותר מהר.

מן החולי (=שכן הוא רופא...), ומאכלו מאכל בריאים (=שיש לו ממון לקנות אוכל טוב), ואינו משבר לבו למקום (=שאומר אם הקב"ה יפיל עלי מחלה אדע לרפאה), ופעמים שהורג נפשות (=מצד זחיחות דעתו מגיע לאבחנה שאינה נכונה), ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא (=מפני שלעני אין מה לשלם). נראה שאף פרמדיקים כלולים בהגדרת המשנה שיכולים להגיע לקלוקלים שציין רש"י. וכך כתב המאירי: "טוב שברופאים לגיהנם מפני שכמה פעמים שופך דמים מפני היאוש ושאינו משתדל כראוי במלאכת רפואתו, או שאינו יודע לפעמים סבת החולי ודרך רפואתו ועושה עצמו בקי".

נראה שאין במשנה קביעה מוחלטת שכל הרופאים זה גדרם, אלא זה נכון לגבי חלקם או בחלק מפעולותיהם. וכך כתב הרמב"ן (תורת האדם, שער המיחוש, ענין הסכנה): "וזו שאמרו (קדושין פ"ב א') טוב שברופאים לגיהנם, לגנות דרכן של רופאים בפשיעות וזדונות שלהם נאמר, אבל לא שיהא חשש איסור בדבר, כדרך שאמרו שם נמי טוב שבטבחים שותפו של עמלק, הא אלו נהג עצמו כשורה כל שכן שהוסיף זכות לעצמו שאומנותו אומנות לסטים ולא למד ממעשיהם".

ולכן כל העוסק במקצועות רפואיים צריך לדעת שהוא הולך על חבל דק, אם

2. בנכרים מצד דרכי שלום ומשום איבה.
3. עי' פתחי תשובה (יו"ד סי' שע"ק א).